

HITLERS BERLIN

TILL FOTS GENOM HISTORIEN

Den 2,5 km långa, blå rutten leder dig till det som var nazisternas viktigaste adresser och avslutas vid Führerbunkern. På den 9,6 km långa röda rutten guidas du till flera dramatiska kapitel i nazismens historia.

1 BRANDENBURGER TOR

Adress: Pariser Platz og Wilhelmstrasse

Nazisternas glädjefest

Brandenburger Tor är Berlins mest berömda byggnad. Ända sedan den uppfördes i slutet av 1700-talet har denna mäktiga portal, inspirerad av Akropolis, varit stadens kännetecken.

Den 30 januari 1933 samlades 25.000 förväntansfulla SA-män på den öppna platsen framför Brandenburger Tor för att fira Hitlers maktövertagande. Med sång och facklor marscherade de från stads-

porten ned längs Wilhelmstrasse där Hitlers nya tjänstebostad, Rikskansliet, låg. Rikskansliet och flera andra historiska byggnader längs Wilhelmstrasse pulvrerades under Röda arméns erövring av Berlin, men på informationstavlor på trottoaren kan man läsa om gatan där nazisttoppar som Himmler, Göring, Goebbels och Hess hade sin dagliga gärning.

Nästa stopp 800 m

Den 30 januari 1933 tog Hitler makten. Händelsen firades med ett fackeltåg från stadens kännemärke, Brandenburger Tor.

2

GÖRINGS LUFTFARTSMINISTERIUM

Adress: Wilhelmstrasse 97

Berlins största kontorskomplex

En bit nedåt Wilhelmstrasse ligger Hermann Görings gamla luftfartsministerium, en koloss i grå sandsten som överlevde andra världskriget i stort sett oskadd. Än i dag utstrålar ministeriet den stramhet och brutalitet som nazisterna ville ha ut av sin arkitektur. Byggnaden stod klar 1935 – efter bara drygt ett års arbete. Med sina 2.000 kontor blev den stadens största kontorskomplex. Göring behövde dock inte hela det utrymmet för att, som namnet antyder, reglera den civila luftfarten. Han skulle bygga upp det tyska luftvapnet – som Hitler hade enorma förväntningar på.

Göring visade sig vara helt fel man på posten. Luftslaget om Finland år 1940 misslyckades och löftet om att förse de 200.000 omringade tyska soldaterna vid Stalingrad med förnödenheter från luften kunde han inte heller hålla (1943). I stället gav Göring sina piloter skulden för fiaskot.

 Nästa stopp 300 m

Bakom dessa fönster styrde Göring tyska Luftwaffe. I dag ligger det tyska finansministeriet här.

LUSTEIN BILD & TORSTEN WIERER

3

GESTAPOS HÖGKVARTERAdress: Niederkirchnerstrasse 8
Öppettider m.m.: www.topographie.de**Himmler styrde nazisternas terror**

Prinz Albrecht Strasse var en av de mest fruktade adresserna: Här låg högkvarteret för den hemliga polisen Gestapo granne med SS, polisledningen och underrättelse-tjänsten SD.

Chef över alla dessa polis- och säkerhetsorgan var Heinrich Himmler som ledde judeutrotningen och den nazistiska terrorn i de mest avlägsna, erövrade avkrokarna i det stora riket.

Byggnadskomplexet förstördes under striderna om Berlin – bara källarmurarna finns kvar. Här har stiftelsen *Topographie des Terrors*, Terrorns topografi, gjort en utställning om Gestapos blodiga hantverk.

Gatan heter i dag Niederkirchnerstrasse, döpt efter en kvinnlig, kommunistisk motståndskämpe.

 Nästa stopp 1.000 m

I Gestapohögkvarterets källare visas en utställning om den hemliga polisens arbete.

TORSTEN WIERER

4

PROPAGANDAMINISTERIET

Adress: Mauerstrasse 45-53

Här arbetade Hitlers spindoktor

Den vita byggnaden på Mauerstrasse ser ganska harmlös ut. En skylt visar att det är här som det tyska hälsoministeriet håller till. Men under åren 1933-45 hade en av nazismens mäktigaste män sitt skrivbord här: Propagandaminister Joseph Goebbels. Härifrån styrde han landets press och han utformade tal, slagord och massupträdanden som skulle tillförsäkra Hitler makten.

Goebbels mästerverk var det så kallade Sportpalats-talet, som han arbetade på i flera veckor för att hitta de mest verknings-

fulla formuleringarna. Den 18 februari 1943 var allt klart och han kunde fråga tyskarna om de ville ha "det totala kriget". Talet direktsändes i radio så att hela befolkningen skulle kunna låta sig övertygas av det dånande bifall som följde under Goebbels tal. Vad lyssnarna inte visste var att åhörarna i den stora sporthallen var noga utvalda.

 Nästa stopp 1.100 m

Efter Hitlers död blev Goebbels ny ledare för Tyskland. Han begick självmord dagen därpå.

BILDARCHIV PREUSSISCHER KULTURBESITZ

BOKBÅLET

Adress: Bebelplatz

Otyska tankar brändes på bål

År 1933 brann de ökända bokbålen i många tyska städer. I Berlin gick studenter tillsammans med män från SA i fackeltåg bakom lastbilar lastade med "otysk" litteratur. Fackeltåget slutade vid Opernplatz (i dag Bebelplatz) där böckerna högtidligt skulle kastas in i elden. Just denna kväll öste regnet ned så brandkåren fick hjälpa till med bensin. Verk av bland andra Jack London, H.G. Wells och Voltaire

brann upp – sammanlagt 25.000 böcker.

I dag vittnar en konstinstallation om händelsen. Genom ett fönster bland tegelstenarna kan man se ett rum med tomma bokhyllor.

Näste stopp 1.100 m

BILDARCHIV PREUSSISCHER KULTURBESITZ

I Berlin samlades 70.000 människor för att se de förhatliga böckerna brinna.

OTTO WEIDTS BLINDVERKSTAD

Adress: Rosenthaler Strasse 39, första bakgården (ingång i sidohuset)
Öppettider: www.museum-blindenwerkstatt.de

Judar gömdes bakom skåpet

En kort tid efter nazisternas maktövertagande började förföljelsen av landets judar. De flesta tyskar förhöll sig passiva till övergreppen, dock inte fabrikören Otto Weidt som drev ett mindre borstbinderi mitt i Berlin.

Bland kunderna fanns bl.a. den tyska armén. Weidt lyckades övertyga myndigheterna om att hans produktion var viktig för krigsgärningen. Det fick till följd att hans stab av medarbetare, som till största delen bestod av blinda och döva judar, var fredad.

När Goebbels år 1943 bestämde sig för att göra Berlin till en jedefri stad, förlorade Weidt de flesta av sina arbetare, men han lyckades gömma den judiska familjen Horn i verkstadens innersta rum. I nio månader lyckades han bevara sin hemlighet innan en nazistisk tipsare avslöjade honom.

Nästa stopp 600 m

MUSEUM BLINDENWERKSTAD OTTO WEIDT & ULSTEIN BILD

Otto Weidts blindverkstäder är i dag museum. På skyltar kan man läsa om fabrikörens insats, bl.a. att han 1945 hjälpte sin f.d. sekreterare att fly från ett läger.

NYA SYNAGOGAN

Adress: Oranienburger Strasse 28-30
Info: www.or-synagoge.de

Räddad under kristallnatten

Den 9 november 1938 välde SA-män och fanatiska medborgare fram genom Berlins gator för att förstöra judisk egendom. Under den så kallade kristallnatten plundrades privata hem och affärer, och flera av stadens 14 synagogor gick upp i rök.

Ett av de mest givna målen för terrorn var stadens största synagoga, Neue Synagoge på Oranienburger Strasse. Men här lyckades polismannen Wilhelm Krützfeld jaga folkmassan på flykten och larma brandkåren. De tyska brandmännen hade annars fått instruktioner om att endast rycka ut om nattens bränder hotade

icke-judisk egendom. I just detta fall lydde brandmännen polisens order.

Knappt fem år senare träffades synagogan av brittiska bomber och brann ned. Så sent som 1988 var den en ruin mitt i Östberlin då man i DDR fattade beslutet att bygga upp den.

Nya Synagogan står i dag under polisbeskydd av fruktan för islamistisk och nynazistisk terror. Det kan därför vara svårt att komma in.

Nästa stopp 700 m

TOSTEIN WEPER

Synagogan på Oranienburger Strasse förstördes av brittiska bomber. Den restaurerades åren 1988-94.

JÄRNVÄGSBUNKER

Adress: Reinhardtstrasse 20
Info: www.sammlung-boros.de

Här sökte berlinborna skydd från bomberna

Från november 1943 gjorde brittiska och amerikanska bombplan så gott som dagliga räder mot Berlin. Fram till krigsslutet släppte de sammanlagt 68.000 ton bomber. Stora delar av staden lades i ruiner och 35.000 invånare omkom under attackerna.

För att skydda berlinborna byggde nazisterna en mängd stora bunkrar, bland annat en för resenärer som befann sig på järnvägsstationen Friedrichstrasse. När larmet gick skulle de skynda sig flera hundra meter norrut till den fem våningars

hög *Reichsbahn*bunker med plats för ca 3.000 personer.

Efter kriget visade det sig omöjligt att spränga betongbunkern som står mitt i stadens östra del. DDR använde den som lagerbyggnad. I dag hyser den en konstsamling, ägd av en extremt rik affärsman. Självt har han inrett en penthouselägenhet högst upp.

Nästa stopp 1.300 m

TONSTEN WIEFER

Den monstruösa femvåningsbunkern på Reinhardtstrasse var omöjlig att spränga.

GERMANIA, HITLERS DRÖM

Adress: Strasse des 17. Juni

Berlin skulle vara världens huvudstad

Om man går västerut genom Brandenburger Tor kommer man ut på en glest trafikerad, åttafilig boulevard. Det är det enda som finns kvar av den jättelika byggnadsplan som Hitler påbörjade tillsammans med Albert Speer år 1937.

Deras idé var att förvandla Berlin till världshuvudstaden Germania, och under de kommande åren jämnades 50.000 bostäder med marken för att ge plats åt mängder av palats och ministerier. Hitler ville att staden skulle bli klar till år 1950 men kriget satte stopp för det arkitek-

toniska storhetsvansinnet. Bara en liten del av planen blev klar: Öst-väst-axeln, som användes vid stora militärparader.

I slutet av andra världskriget fungerade den breda boulevarden som startbana för de sista planen som lämnade Berlin med bland andra Albert Speer ombord.

Paradgatan heter i dag Strasse des 17. Juni – till minne av folkupproret i DDR år 1953.

Nästa stopp 1.300 m

BILDARCHIV PREUSSISCHER KULTURERBSITZ & TONSTEN WIEFER

Öst-väst-axeln byggdes för stora militärparader. Segerkolonnen i bakgrunden hyllar Bismarcks krig mot Danmark, Österrrike och Frankrike.

KRIGSHÖGKVARTERET BENDLERBLOCK

Adress: Stauffenbergstrasse 13-14
www.gdw-berlin.de

Officerare ville mörda Hitler

Bendlerblock nära Tiergarten var en central adress under andra världskriget. Härifrån koordinerades den tyska krigsinsatsen, och här arbetade några av de officerare som 1944 genomförde ett kupp försök mot den nazistiska staten.

Överste Claus von Stauffenberg placerade en bomb i Hitlers kommando-central i Ostpreussen samtidigt som hans medsammanvurna försökte ta makten i Berlin. Hitler överlevde attentatet och kupp försöket i Berlin gick i stöpet. De som

låg bakom avrättades på innergården till Bendlerblock. Byggnaden är i dag ett museum över motståndet mot Hitler.

Nästa stopp 1.400 m

ULSTEN BILD

Attentatsmannen Claus von Stauffenberg greps och avrättades på Bendlerblocks gård.

FÜHRERBUNKERN

Adress: Gertrud Kolmar Strasse

Här gick Hitler-Tyskland under

Turisterna vallfärdar till Gertrud Kolmar Strasse trots att det inte finns ett enda spår av Hitlers Führerbunker kvar. Efter kriget försökte sovjetiska ingenjörer att spränga bunkern men fick ge upp och begravde hela komplexet under en jordhög. Först på 1980-talet avlägsnade öst-tyskarna bunkern bit för bit för att bygga ett bostadshus. I dag ligger här en bilparkering och en lekplats.

Den exakta platsen för Hitlers bunker hölls länge hemlig men som service till de många besökarna vid fotbolls-VM 2006, lät stadsfullmäktige ställa upp en informationstavla som markering. Det är ödets ironi att Führerns bunker kommit att ligga granne med de många betongpelare som utgör minnesmärket över Europas mördade judar.

Winston Churchill var i Führerbunkern under ett besök i Berlin år 1945.

EXTRATUR!

Olympiastadion

Skådeplatsen för de olympiska spelen 1936 står kvar i Berlin med sin beklämmande, neoklassicismiska arkitektur. Det var här som den svarte friidrottaren Jesse Owens motbevisade nazisternas raslära. Denna, och de båda andra extraturerna, utgår från Friedrichstrasse-stationen.

Olympia-Stadion:
Ta U-Bahn **U2** mot Ruhleben

Tempelhof

Nazitidens mest gigantiska byggnadsverk är Berlins flygplats i stadsdelen Tempelhof. Den var knutpunkt för den tyska lufttrafiken och är med sina 284.000 m² än i dag ett av världens största byggnadsverk. Flygplatsen stängdes 2008. Vad det ska bli av den i framtiden är inte bestämt.

Platz der Luftbrücke:
Ta **U6** mot Alt Mariendorf

Flakbunkern

Efter det första allierade luftangreppet 1940 gav Hitler order om att flera jättelika bunkrar skulle byggas. Han skissade själv på ritningarna. Bara en finns i dag kvar. Föreningen Berliner Unterwelten arrangerar visningar (mer info på www.berliner-unterwelten.de).

Humboldthain-parken:
Ta S-tåget **S2** mot Bernau